

CONTRIBUȚII, ADEZIUNI CLUJENE INTERBELICE LA DEZIDERATUL NAȚIONAL AL APĂRĂRII FRONTIEREI DE VEST A ROMÂNIEI (III)

Conținutul documentelor pe care le prezentăm constituie o continuare și o completare a unor studii publicate de noi pe această temă¹. Ele aparțin populației din unele localități ale județului Cluj în actuala sa formă administrativ-teritorială, la care se mai adaugă localități și populație arondate, care în perioada anilor 1939—1940 au aparținut fostelor județe Turda și Someș.

Prin conținutul documentelor prezentate se evidențiază atitudinea de înaltă ținută patriotică a populației județului Cluj, alături de populația întregii țări, față de marele deziderat național al apărării integrității teritoriale și a independenței României, grav amenințată de pericolul unei agresiuni militare, hitleristo-horthyste.

Odată cu adeziunea moral-politică, populația a făcut și însemnate sacrificii de ordin material-financiar, prin subscripții benevole la fondul de înzestrare a armatei și de fortificare a graniței de vest a României.

Această acțiune național-patriotică a început după evenimentele externe deosebit de complexe și agravante din martie 1939 prin care a fost dezmembrată și ocupată Cehoslovacia de către armatele Germaniei naziste, în complicitate cu trupele Ungariei horthyste, însoțită de concentrarea unor mari forțe militare la granița de vest a României de către Ungaria².

Ea a continuat pînă la Dictatul de la Viena din 30 august 1940, transformîndu-se într-o puternică mișcare națională. A avut drept rezultat subscripții benevole în acest scop din partea populației întregii țări, care au depășit valoarea de 12,7 miliarde lei³. Din această sumă totală, populația județelor Bihor, Cluj, Ciuc, Maramureș, Mureș, Năsăud, Odorhei, Satu Mare, Sălaj, Someș și Trei Scaune care au fost grav afectate prin Dictatul de la Viena a subscris impresionanta contribuție de peste 4,3 miliarde lei⁴.

Pentru a sublinia și în acest studiu importanța excepțională a acestei acțiuni, arătăm faptul că în perioada noiembrie 1934 — 4 iulie 1940, în cadrul planurilor de apărare națională, statul român a încheiat angajamente ferme cu diferiți furnizori interni și externi în scopul înzestrării armatei și pentru fortificații la granița în valoare de 90.775.478.236 lei, și a făcut plăți definitive în valoare de 42.083.754.776 lei⁵, după cum urmează:

¹ Vezi pe această temă: Vasile T. Ciubăncan, *Contribuții transilvănene la dezideratul național de apărare a graniței de vest a țării în perioada interbelică*, în *ActaMN*, 17, 1980, p. 339—357; *Apărarea frontierei de vest a României deziderat național. Adeziuni clujene interbelice*, în *ActaMN* 19, 1982, p. 205—218.

² Vasile T. Ciubăncan, *Anul 1939. Momente de solidaritate și unitate națională*, în *Crista*, 14, 1984, p. 91—104.

³ Direcția generală a Arhivelor Statului (în continuare D.G.A.S.) *Fond Ministerul Propagandei naționale, presa externă*, dosar 1121, f. 48.

⁴ Petre Poruțiu, *Transilvania și urmările economice ale actului de la Viena din 30 august 1940*, în *Revue de Transylvanie*, 7—9, 1941—1943, p. 308.

⁵ D.G.A.S., *Fond Carol al II-lea, personale, secretariat*, dosar II, 51/1939, f. 34.

Perioada	Valoarea angajamentelor în lei	Valoarea plăților efectuate în lei
I-a 1.XI.1934 — 1.II.1938	29.184.673.755	10.108.095.025
II-a 2.II.1938 — 1.II.1939	11.469.048.962	7.295.734.880
III-a 2.II.1939 — 30.XI.1939	25.181.542.101	9.978.778.750
IV-a 1.XII.1939 — 4.VII.1940	24.936.213.411	14.701.144.121
TOTAL GENERAL:	90.775.478.236	42.083.754.776

Din cele prezentate rezultă că în anul 1939 și pînă la jumătatea anului 1940, perioadă în care a existat acea mișcare național-patriotică în scopul sprijinirii efortului de apărare a independenței și integrității țării, statul român a putut încheia angajamente de ordin financiar în acel scop în valoare de 50.123.755.519 lei, adică 55% din totalul celor încheiate pe o perioadă de aproape 6 ani. Totodată a putut efectua plăți în același scop în valoare de 24.679.922.871 lei, adică 50% din totalul general. Aceste date evidențiază dimensiunea voinței unui întreg popor care a fost în măsură să o exprime atunci în mod unanim cînd țara i-a solicitat acest efort, în momente de grave pericole.

În acest context general se înscrie și contribuția populației județului Cluj, care în parte este oglindită prin documentele pe care le prezentăm.

Odată cu adeziunea locuitorilor proveniți din toate clasele și categoriile sociale, ne apare semnificativă adeziunea tineretului, precum și a unor cetățeni cu poziții democratice, patriotice din rîndurile naționalităților conlocuitoare.

Prin conținutul lor, documentele pe care le prezentăm poartă un adevărat mesaj patriotic, de conștiință înaltă pentru țară și reprezintă, după opinia noastră, o sursă de învățăminte pentru contemporaneitate.

Întreg personalul, funcționari și muncitori ai întreprinderii Uzinele electrice Cluj a subscris salariul pe o zi pentru Fondul Înzestrării Armatei în suma totală de lei 33.975, se arăta în telegrama adresată organelor centrale de stat⁷, iar personalul de la Sorecani al aceleiași societăți a subscris 53.028 lei⁸. Societatea Cimentul Titan arăta că, integrîndu-se „elanului patriotic cu care întreaga suflare românească a răspuns apelului de a contribui la opera de înzestrare a Armatei”, a subscris suma de 300.000 lei, din care 57.235 lei era contribuția salariaților Uzinei de ciment din Turda⁹. Personalul Uzinei electrice Turda a donat în același scop salariul pe o zi în sumă de 3.545 lei¹⁰.

În telegrama funcționarilor contabilității Ateliereilor C.F.R. Cluj se arăta în context faptul că „se fac sforțări mari pentru a se pune la adăpost frontierele țării. A trecut vremea vorbelor deșarte. Faptele interesează. Funcționarii contabilității Ateliereilor C.F.R. din Cluj au contribuit la fondul pentru fortificarea granițelor cu suma de lei 1700. Este o sumă mică, totuși destul de mare față de situația materială a slujbașilor, împovărați de datorii. Nu ne pare rău, fiind că banii vor ajunge în mîini cinstite, dîndu-li-se destinația folositoare”. Apreciind apoi măsurile luate de guvernul român pentru apărarea frontierelor țării în martie 1939, în telegrama către primul ministru Armand Călinescu se spunea: „Mergeți înainte.

⁶ *Ibidem*, f. 33—34.

⁷ D.G.A.S. *fond P.C.M.*, dosar nr. 158/1939, f. 108.

⁸ *Ibidem*, dosar nr. 155/1939, f. 335, dosar nr. 160/1939, f. 433.

⁹ *Ibidem*, dosar nr. 154/1939, f. 100.

¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 160/1939, f. 131.

Aceasta este rugăminta noastră. Aveți sprijinul poporului român. Aceasta s-a dovedit la recente concentrări, cînd la hotarele țării au fost prezenți și acei care nu fuseseră chemați. Am dovedit cu prisosință străinătății că sîntem demni de a trăi liberi¹¹.

Societatea anonimă Industria Sîrmei Cîmpia Turzii, în telegrama adresată guvernului, arăta că a donat suma de un milion lei drept contribuție pentru înarmarea Patriei, iar „funcționarii și muncitorii societății Industria Sîrmei din Cluj, Cîmpia Turzii, București, Brăila din proprie inițiativă și cu multă însuflețire au oferit pentru fondul înzestrării armatei salariul lor pe o zi și alte donații în valoare de lei 277.818¹².

Adeziuni de înalt patriotism și contribuții însemnate au exprimat și adus cadrele și întregul personal din Centrul universitar clujean, Corpul didactic din județele Cluj, Turda și Someș, cadrele didactice și elevii din licee în consens unanim cu spiritul de dăruire al întregului popor român.

În apelul lansat de Rectoratul Universității clujene din 25 aprilie 1939, adresat întregului personal, se arăta: „Evenimentele internaționale din ultimul timp au mobilizat toată conștiința românească într-o unitară și dîrză luptă pentru apărarea gliei strămoșești; orice român s-a arătat gata să-și dea supremul obol al singelui sau oricare contribuție nelimitată pentru apărarea Patriei. Presa a publicat adeziunile entuziaste ale unor salariați publici care au subscris din proprie inițiativă salariul lor pe o zi pentru mărirea fondului de apărare a frontierelor Patriei.

Universitatea din Cluj, îndrumătoarea conștiinței naționale și a vieții spirituale a provinciei celei mai amenințate de furtună, trebuie să premerge cu exemplu.

De aceea, în baza hotărîrii Senatului, Rectorul Universității lansează un călduros apel către întregul ei personal, cu îndemnul stăruitor, de a subscrie orice sumă îi permit mijloacele, pentru FONDUL APĂRĂRII NAȚIONALE. Adeziunile nominale se vor comunica Rectoratului, iar sumele se vor vărsa Casieriei Universității. Lista adeziunilor, pe instituturile bugetare care întocmesc state de plată, va constitui un act important pentru Universitate și pentru opinia publică; acest act se va păstra în arhiva Rectoratului, iar la încheierea subscrierilor se va publica.

Domnii directori și șefi de servicii sînt rugați să aducă aceasta la cunoștința întregului personal care va semna, fiecare fiind liber să subscrie cum e-l îndeamnă propria sa conștiință națională. PRORECTOR ss. N. Drăgan L.S. Secretar General ss Ioan A. Vătășescu¹³.

În scrisoarea adresată Ministerului Educației Naționale la 20 mai 1939, Rectoratul Universității din Cluj arăta că: „În urma apelului lansat de Rectoratul nostru în luna aprilie, întregul personal al acestei Universități, într-un elan de impresionantă solidaritate pentru apărarea Patriei, a subscris salariul pe o zi pentru fondul Apărării Naționale, iar unii chiar pe mai multe zile.

Ceea ce însă ne permitem să vă aducem la cunoștință cu mare satisfacție, este hotărîrea din 28 aprilie 1939 a profesorilor de clinică de la Universitatea noastră de a subscrie întregul lor salariu pe o lună în același scop al majorării Fondului Apărării Naționale.

Toate aceste sume, la care se vor adăuga și cele ce le vor subscrie studenții noștri care și-au manifestat aceleași sentimente, vor fi depuse la Banca Națională

¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 158/1939, f. 104.

¹² *Ibidem*, dosar nr. 155, 156/1939, f. 464—465, 163.

¹³ *Ibidem*, dosar nr. 157/1939, f. 352.

în contul fondului în chestiune (...). PRORECTOR ss N. Drăgan L.S. Secretar General ss. Ioan A. Vătășescu¹⁴.

În telegrama studenților adresată președintelui Consiliului de Miniștri la 25 mai 1939 se aprecia că: „în aceste timpuri de grea cumpănă când noi tendințe imperialiste își întind mrejele spre țara noastră, studenții clujeni fără deosebire de naționalitate, înțelegând chemarea patriei contribuie cu suma de lei 8311 depusă la casieria Universității, pentru fondul înzestrării armatei. Această contribuție să fie simbolul voinței sale ferme de a apăra independența și integritatea teritorială a țării și de a colabora la înfrățirea populației din România eliminând orice discordie lăuntrică, a întări rezistența țării în fața oricărui atac extern, prin dezbinare lăuntrică. În numele studențimii clujene: Despoiu Gheorghe, Moldovan Nicolae, Ioan Gheorghe, Marinca Florian, Roth Ludovic, Arvay Iosif, Marioara Pulpaș, Balkányi Nicolae¹⁵.

Într-o altă telegramă de la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, din 16 mai 1939, se făcea cunoscut că „studenții Academiei noastre au hotărât cu unanimitate să cedeze pentru înarmarea țării fondul de excursie în sumă de lei 14120 rezultat de la serata anuală care a avut loc în iarna aceasta și care era destinat pentru o excursie în străinătate.

De asemenea ei au lansat un apel față de toți studenții, să contribuie cu cîte o sumă benevolă pentru sporirea fondului de înarmare a oștirii noastre¹⁶, iar personalul didactic și administrativ arăta că a subscris salariul pe o zi pentru același scop¹⁷.

La rîndul lor „Învățătorii din orașul și județul Turda care veghează neconținut și-și închină întreaga lor putere de muncă pentru ridicarea culturală a urmașilor martirului Horea și a luptătorilor naționali Avram Iancu și dr. Ioan Rațiu și care năzuiesc să formeze suflete mari, caractere statornice și adevărați cetățeni cu dragoste de Neam, Țară și încadrîndu-se marilor aspirațiuni ale neamului au subscris și depus leaful pe o zi pentru înzestrarea scumpei noastre oștiri“, se arăta în telegrama din 10 iunie 1939¹⁸.

Învățătorii din județul Someș întruniți în adunare generală în orașul Dej au oferit în unanimitate salariul lor pe o zi pentru întărirea granițelor și înzestrarea oștirii, arătau într-o telegramă adresată Ministerului Apărării Naționale¹⁹. „Corpul didactic al liceului de băieți din Dej, apreciind cu întregul său devotament măreț opera națională pentru înzestrarea armatei, își însușește cu cel mai înalt sentiment gîndul național, iar ca o însemnată și modestă expresie a acestui gînd, semnează salariul pe o zi în sumă de lei 4.922²⁰, se arăta în telegrama din 10 iunie 1939. În același spirit patriotic și „În dorința ca să contribuim și noi străjerii clasei a IV-a a liceului »Petru Maior« Gherla, cu ce putem pentru apărarea hotarelor strămoșești, am colectat printre noi suma de 1023 lei, care am depus-o la Banca Națională Dej“ însoțită de urarea de a „învinge opera de ridicare și întărire a scumpei noastre patrii“ arătau în telegrama lor semnată de străjerii Centuriei a IV-a a Liceului „Petru Maior“ din 26 mai 1939²¹.

¹⁴ *Ibidem*, f. 351.

¹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 155/1939, f. 161.

¹⁶ *Ibidem*, f. 317.

¹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 156/1939, f. 365.

¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 158/1939, f. 257.

¹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 156/1939, f. 144.

²⁰ *Ibidem*, dosar nr. 158/1939, f. 259.

²¹ *Ibidem*, dosar nr. 157/1939, f. 47.

Liceul de fete din Cluj, corpul didactic și administrativ, într-o telegramă adresată Primului ministru și ministru al Apărării Naționale, îl ruga „să binevoiască a primi pentru înzestrarea armatei obolul lor mic — dar strâns cu toată dragostea și cu tot devotamentul nostru — pentru scumpa noastră țară, suma de 6845 lei din partea corpului didactic și suma de 2624 lei din partea elevelor străjere, au fost depuse la Banca Națională Cluj, în cont Nr. 203 în ziua de 5 iunie 1939”²².

Într-o altă telegramă din 10 august 1939 se arăta că: „Personalul sanitar de toate categoriile precum și funcționarii din serviciile Ministerului Sănătății și Asistenței Sociale, aparținând instituțiilor sanitare ale Inspectoratului General Sanitar și de Ocrotire al Ținutului Someș din Cluj, pătrunși de îndatoririle lor sfinte față de Țara noastră și-au ținut de elementară datorie, să contribuie cu tot elanul la opera de înzestrare a Armatei Române, suprema chezășie a intangibilității fruntariilor noastre strămoșești. În urmărirea acestui patriotic țel, au semnat suma de 172.849 lei pe care au depus-o la contul Nr. 203 al Băncii Naționale.

Comunicându-vă acest lucru, ne permitem Domnule Președinte al Consiliului de Miniștri, să vă asigurăm în mod solemn, că pe lângă această minimă contribuție, personalul sanitar și funcționarii Ministerului Sănătății și a Asistenței Sociale, aparținând Inspectoratului General Sanitar al Ținutului Someș, sunt gata de a aduce supremul lor sacrificiu pentru a apăra cu îndrjire drepturile noastre imprescriptibile de stăpînitori ai gliei străbune”²³. Personalul laboratorului Regional de Igienă din Cluj, „înțelegînd necesitatea înarmării pentru apărarea țării oferă cu toată dragostea pentru Neam și Patrie salariul lor pe 2 zile”²⁴.

În același scop și cu aceleași sentimente „întregul personal al Teatrului Național din Cluj, asociindu-se la frumoasele manifestări de solidaritate națională, a donat echivalentul salariului pe una zi pentru înzestrarea armatei în valoare de 19.633 lei”²⁵, se arăta în telegrama semnată de Directorul Teatrului Național din Cluj, Profesor Victor Papilian, iar într-o altă telegramă se arăta că a mai vărsat în același scop suma de 7.075 lei²⁶. La fel, „întregul personal al Operei Române din Cluj, asociindu-se la frumoasele manifestări de solidaritate națională, a donat echivalentul salariului pe una zi pentru înzestrarea armatei”²⁷.

O lăudabilă contribuție a adus-o corpul magistraților din județul Cluj. În telegrama adresată Ministerului Apărării Naționale se arăta „că în urma hotărîrii luate de membrii acestei Curți de apel în adunarea generală a Curții, ținută la 5 iunie 1939, s-a depus la Banca Națională a României, Sucursala Cluj, astăzi 4 iulie 1939, suma de lei 54.450 bani destinați să mărească fondul pentru înzestrarea armatei, la îndemîna Ministerului Apărării Naționale.

Suma de bani a fost donată de la președinte, salariul întreg pe luna iunie a.c., de la d-nii magistrați necăsătorii salariul pe 3 zile, de la cei căsătorii cari nu au copii salariul pe 2 zile și de la cei căsătorii cari au copii salariul pe una zi, conform cu hotărîrea adunării generale a acestei Curți de apel”²⁸.

La rîndul lor membrii asociației funcționarilor judecătorești din Cluj „pătrunși de imperativul vremurilor de astăzi și de datoria sfîntă pe care fiecare

²² *Ibidem*, dosar nr. 158/1939, f. 248.

²³ *Ibidem*, dosar nr. 154/1939, f. 81.

²⁴ *Ibidem*, dosar nr. 156/1939, f. 285.

²⁵ *Ibidem*, dosar nr. 157/1939, f. 56, dosar nr. 160/1939, f. 452.

²⁶ *Ibidem*, dosar nr. 154/1939, f. 136.

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 157/1939, f. 54.

²⁸ *Ibidem*, dosar nr. 160/1939, f. 298.

cetățean, cu dragoste de țară, o are pentru iubita noastră Românie, donează din prea umilele noastre mijloace, suma de 10.000 lei, drept contribuție pe care o facem din toată inima, la fondul pentru fortificarea granițelor țării²⁹, se arăta în telegrama adresată guvernului.

Magistrații și medicii legiști de la Tribunalul Cluj, la rîndul lor, au raportat că au donat suma de 16.531 lei drept contribuție la fondul de înzestrare a armatei³⁰.

Funcționarii de stat din cadrul județului Cluj s-au înscris pe aceeași linie de conduită patriotică și de contribuție benevolă. Astfel funcționarii primăriei municipiului Cluj raportau donarea sumei de 46.080 lei, reprezentînd salariul pe o zi³¹.

În telegrama semnată de prefectul județului Turda din 5 iulie 1939 se raporta primului ministru Armand Călinescu că „funcționarii și cetățenii județului Turda în aceeași unitate de simțăminte cu ale țării întregi, prin mine roagă respectuos a primi suma de lei 135.277, depusă la Banca Națională Turda, cont 203 ce reprezintă contribuția benevolă pentru înzestrarea scumpei noastre oștiri, mîndria și scutul ocrotitor al fruntariilor de veci ale țării. În același timp că astăzi ca și în trecutul istoric fiii acestui județ vor ști să aducă la nevoie tributul lor de jertfă pentru apărarea scumpei noastre Patrii”³².

Într-o telegramă anticipată din luna mai 1939 se raporta separat depunerea sumei de 11.640 lei de către funcționarii primăriei orașului Turda³³.

Din orașul Huedin se raporta de către primarul urbei în luna iulie 1939 că „cetățenii orașului nostru pătruși de mărețul și nobilul scop urmărit pentru fortificarea granițelor și înzestrarea armatei, fără deosebire de naționalitate și origine etnică, într-un timp relativ foarte scurt, au subscris în listele deschise la primăria orașului nostru, pentru fortificarea granițelor și înzestrarea armatei suma de lei 16.000”³⁴, iar în luna septembrie același an se raporta depunerea în același scop a sumei de 122.500 lei³⁵. Asociația notarilor comunali, filiala Cluj, a donat salariul pe două zile, în conformitate cu dorința unanimă a membrilor ei, exprimată în adunarea generală din 15 mai 1939³⁶. În același scop și funcționarii primăriei orașului Dej, județul Someș, au donat salariul lor pe o zi „ca o modestă contribuție pentru înzestrarea armatei și apărarea scumpei noastre patrii”³⁷. La rîndul lor, clerul celor două eparhii române din Cluj: a Vadului, Feleacului și Clujului și a Eparhiei de Cluj și Gherla, în telegramele din 5 și 7 mai 1939 arătînd că ofereau cu dragă inimă salariul lor pe o zi pentru înzestrarea armatei noastre scumpe, își exprimau sentimentele de admirație și mulțumire pentru hotărîrile ferme luate de guvernul român în luna martie 1939 pentru apărarea neamului și a Patriei Române³⁸.

La data de 19 august 1939 prefectul județului Cluj, referindu-se la contribuția populației, arăta că „cele 231 comune din județul Cluj, înțelegînd mărețea chemare a zilelor ce trăim și exemplul de muncă și jertfă pentru integritatea și propășirea Țării, au hotărît cu însuflețire, să contribuie cu cca 1.000.000 lei, pentru înaltul scop

²⁹ *Ibidem*, dosar nr. 155/1939, f. 484.

³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 160/1939, f. 271.

³¹ *Ibidem*, f. 66.

³² *Ibidem*, f. 341.

³³ *Ibidem*, dosar nr. 155/1939, f. 227.

³⁴ *Ibidem*, dosar nr. 160/1939, f. 356.

³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 154/1939, f. 257.

³⁶ *Ibidem*, dosar nr. 156/1939, f. 172.

³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 155/1939, f. 362.

³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 156/1939, f. 362, 270.

al măririi fondului pentru înzestrarea bravei noastre oștiri, acțiune ce este în curs³⁹.

Alte contribuții s-au materializat de la un număr de instituții cu caracter privat, și de la personalul acestora. Astfel Federația Cooperativelor „Zorile” din județul Cluj raporta o donație de 52.255 lei, din partea instituției și a personalului⁴⁰. Comitetul de direcție al Camerei de Comerț-Industrie Cluj oferea o donație de lei 250.000⁴¹. Funcționarii „Băncii Ardelene” S.A.R. cu sediul central la Cluj raportau donația sumei de lei 250.000, pentru înzestrarea armatei, din care 70.374 lei salarului pe o zi al funcționarilor⁴². Banca centrală de industrie și comerț din Cluj oferea suma de lei 250.000, din care 50.000 lei din partea directorilor Ionei Comșa, Octavian Sghimblea și Virgil Comșa, arătând că „se înscriu în șirul acelorora care își ofereau obolul lor pentru apărarea iubitei noastre patrii și a gliei strămoșești”⁴³. Funcționarii Stațiunii de ameliorare a plantelor și controlul semințelor din Cluj și Cîmpia Turzii ofereau salariul pe o zi în sumă de 4.815 lei⁴⁴. Membrii Asociației sportive „Aurora” din Cluj ofereau modesta lor contribuție în sumă de 10.000 lei, însoțită de „întreg entuziasmul cu care vom ști să ne jertfim și viața dacă va fi nevoie”⁴⁵, se arăta în scrisoarea lor.

Mai multe asociații ale pensionarilor s-au înscris în marea acțiune cu modestele lor mijloace financiare și cu frumoase sentimente patriotice exprimate cu acel prilej.

„Pătruns adânc de dragostea față de Patrie, subsemnatul Ioan Crișan, președintele Asociației Pensionarilor C.F.R. din Cluj, cu un număr de 158 membri, am deschis o colectă de contribuție benevolă pentru înzestrarea armatei, și din sărăcia noastră am adunat 15.301 lei.

Doresc ca modesta sumă colectată de noi să servească spre înzestrarea armatei o mie de ani pace și numai după aceea în război”⁴⁶, se arăta în telegrama cu care anunța contribuția.

La rîndul lor, membrii Societății de ajutor a pensionarilor someșeni din Dej și județul Someș, în telegrama din 4 iunie 1939 adresată Președinției Consiliului de Miniștri, arătau că: „În orizont mai plutesc încă nori amenințători pentru distrugerea omenirii și a civilizației, și în același timp, și a scumpei noastre Români. Pentru apărarea și întărirea hotarelor, pensionarii Someșeni, la propunerea noastră, donează din micile lor economii suma de zecemii, pentru înzestrarea bravei noastre armate. Banii s-au depus de noi la B.N.R. Sucursala Dej, cont 203, rugîndu-vă totodată a primi și asigurarea, că la nevoie, deși sîntem bătrîni, pentru apărarea pacinicei noastre Țări, sîntem cu toții hotărîți a ne sacrifica chiar și viața”⁴⁷.

Au rămas semnificative și exemplele personale ale unor cetățeni de diferite categorii sociale, vîrste, sex, naționalitate, care și-au oferit contribuția lor la marea deziderat național. Astfel funcționarul de percepție Hulpe Ilie de la agenția Țaga, județul Someș, a donat salariul pe luna iulie 1939, pentru „înzestrarea forțelor de apărare ce constituie singura garanție a integrității teritoriului și neamului româ-

³⁹ *Ibidem*, dosar nr. 154/1939, f. 136.

⁴⁰ *Ibidem*, dosar nr. 159/1939, f. 10.

⁴¹ *Ibidem*, f. 150.

⁴² *Ibidem*, f. 242.

⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 159/1939, f. 136.

⁴⁴ *Ibidem*, dosar nr. 158/1939, f. 293.

⁴⁵ *Ibidem*, dosar nr. 160/1939, f. 69.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 154/1939, f. 295, 298.

⁴⁷ *Ibidem*, dosar nr. 118/1939, f. 138.

nesc⁴⁸, cum arată în scrisoarea sa. Inginerul Ioan I. Dobrescu, șef al Ocolului Silvic Turda, a depus „suma de 5000 lei, pentru fondul de înzestrare a armatei, în calitate de român, iar în calitate de funcționar de stat salariul pe o lună în sumă totală netă de 9.155 lei. În această epocă aș dori ca exemplul meu să fie urmat de toții fiii patriei cu adevărate sentimente naționale⁴⁹, arăta în scrisoarea ce însoțea contribuția sa.

Cetățeanul Leopold Friedman, compactor cartonagist din Cluj, într-o scrisoare adresată primului ministru la 30 iunie 1939 solicita a i se „admite de a lua parte în raport cu talentul meu modest la cheltuielile de «Înzestrarea Armatei» care este datoria tuturor cetățenilor Țării. Ținând ca o datorie patriotică și morală această acțiune, doresc a contribui spre realizarea Țării și vă ofer în acest scop:

1 buc. obligație de stat „Împrumut de înzestrare a Țării” în valoare de lei 5.000 (cincimii)⁵⁰.

Văduva Vica Bianu din comuna Nima, județul Someș, proprietară, a oferit suma de 25.000 lei, „pentru înzestrarea armatei⁵¹.

Fostul profesor universitar Gheorghe Moroianu, pensionar, fost rector al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, în telegrama adresată primului ministru Armand Călinescu din 20 mai 1939 arăta: „Am onoare a vă aduce la cunoștință că am vărsat astăzi cu recipisa Nr. 29, la Banca Națională a României Sucursala Cluj, la contul Nr. 203 pe seama Ministerului Apărării Naționale, pe care cu atîta energie și patriotică înțelegere îl conduceți, suma de lei 5900 (cincimii nouă sute), reprezentînd pensia mea de la stat pe zece zile, pe care cu plăcere și ca o înaltă datorie către țară, o cedez pentru fondul înzestrării eroiceii noastre armate⁵².

Exemplele pe care le-am redat în baza documentelor inedite reprezintă crimpele dintr-o mare realitate națională. Acestea asociate la cele înregistrate pe întreaga țară au condus, așa cum am mai arătat, la acea impresiontă contribuție de peste 12,7 miliarde lei, care era egală cu 39,41% din bugetul de stat al României pe exercițiul financiar 1939—1940 în valoare totală de 32.228.900.000 lei⁵³. Acestea rămîn fapte demne pentru acea perioadă de mare cumpănă, de încordare politică externă și de o puternică voință națională de apărare a ființei scumpei noastre patrii România.

VASILE T. CIUBĂNCAN

CONTRIBUTIONS ET ADHÉSIONS À CLUJ D'ENTRE-GUERRE
À LA VOLONTÉ NATIONALE DE DEFENDRE
LA FRONTIÈRE D'OUEST DE LA ROUMANIE

Documents en synthèse

(Résumé)

En se basant sur de documents inédits, l'auteur présente l'adhésion et la contribution matérielle et financière de la population des départements de Cluj, Turda et Someș, dans la période d'entre-guerre, à la défense et à la fortification

⁴⁸ *Ibidem*, dosar nr. 160/1939, f. 462.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 465.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 456.

⁵¹ *Ibidem*, dosar nr. 155/1939, f. 287.

⁵² *Ibidem*, dosar nr. 157/1939, f. 320.

⁵³ *Breviarul statistic al României, 1939, II*, p. 434—435.

de la frontière d'Ouest de la Roumanie, aussi qu'à la dotation de l'armée roumaine dans les années 1939 et 1940 contre une agression militaire hitlerienne-horthyste.

On fait la précision que la population du pays a souscrit bénévolement au fond de la défense nationale l'impressionnante somme de 12,7 milliards francs, équivalant avec 39,47% du budget de la Roumanie pour 1939—1940. Dans ce cadre général, la population des trois départements mentionnés, à côté de celle des départements de Bihor, Ciuc, Maramureș, Mureș, Năsăud, Odorhei, Satu Mare, Sălaj et Trei-Scaune qui étaient affectées par le Diktat de Vienne, en tombant sous l'occupation horthyste, ont souscrit bénévolement une contribution de plus que 4 milliards. Il a pris part à cette action la population de tous les états sociaux, en comprenant aussi les masses populaires des nationalités cohabitantes, hongrois, juifs, allemands, etc.